

Busksmalmyran *Leptothorax parvulus* funnen på Gotland – ny för Nordeuropa

[*Leptothorax parvulus* Schenck (Hymenoptera, Formicidae) recorded from Sweden]

OLLE HÖGMO

Under ett besök i naturreservatet Kallgateburg på östra Gotland den 2. VII. 92 tittade jag efter myror på de omgivande alvarmarkerna. Området här kallas Hejnum hällar och är ödsliga, karga skogsmarker med tunt jordtäckte. Söder om vägen som leder fram till reservatet ligger ett öppet, nästan trädlöst område där kalkhällarna till stora delar går i dagen (Fig. 1). Jag tyckte att där skulle kunna finnas *Myrmecina graminicola* eftersom jag har hittat den arten på liknande lokaler på Gotland tidigare. Det hade regnat under natten och det var därför lätt att hitta myror. Det verkade till en början vara mest de vanliga myrarterna, som brukar finnas i sådana biotoper. På en långsträckt, låg kulle, bevuxen med tall och en, var jordtäcktet lite tjockare. Under en liten platt sten bland lavar och mossor hittades en koloni av en ljushövdad *Leptothorax*-art. Denna myra gjorde mig förbryllad. Den tydliga fåran på mellankroppen tydde på att det skulle vara skogssmalmyran, *Leptothorax nylanderi*, men myrorna verkade vara för små och ljusa för att tillhöra den arten. *L. nylanderi* brukar dessutom ha bon i små kvistar på marken. Kolonin insamlades i sin helhet och medfördes hem.

Några veckor senare kläcktes könsdjur ur de puppor som fanns i boet. Även dessa avvek från *L. nylanderi*, framför allt i storlek, men också i färg och i taggarnas form på mellankroppens bakersta led, propodeum. Efter att ha studerat litteraturen började jag misstänka att det kunde röra sig om en annan art: busksmalmyran, *L. parvulus*. Dessa tankar bekräftades när tillfälle gavs att jämföra med individer av den arten från Tyskland (Hessen).

Det finns tre snarlika arter i Europa som har 12 antennleder där arbetarna har tydlig mellankroppsfåra sett i profil (Fig. 2): *L. lichtensteini*, *L. nylanderi* och *L. parvulus* (Espadaler 1979, Kutter 1977). Den förstnämnda känns bäst igen på sina taggar på propodeum. Dessa är breda, har platta yttre ytor och är något bakåtriktade. Arten är som närmast funnen i Frankrike.

Fig. 1. Hejnum Hällar på Gotland. Lokal för busksmalmyran *Leptothorax parvulus*.

Habitat of *Leptothorax parvulus* at Hejnum Hällar, province of Gotland.

Leptothorax nylanderi och *L. parvulus*, som alltså båda finns i Sverige, är som arbetare svåra att skilja åt. I litteraturen tycks också förekomma en del mindre lyckade kännetecken. Bäst är nog att titta på flera individer och att därvid använda en kombination av karaktärer enligt följande. *L. nylanderi* är den större arten av de två. En arbetare är 2,3-3 mm lång jämfört med 1,8-3 mm hos *L. parvulus* (Kutter 1977). *L. nylanderi* är vanligen den mörkare arten. Den är framför allt mör-

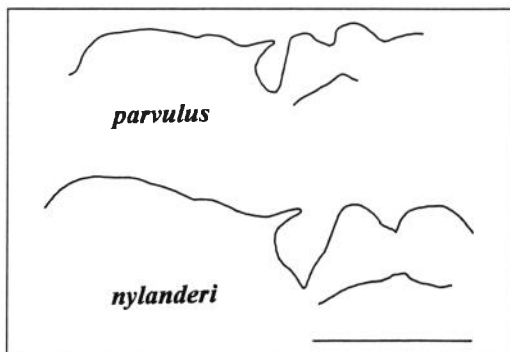

Fig. 2. Mellankroppen sedd i profil hos arbetare av busksmalmyran *Leptothorax parvulus* och skogssmalmyran *L. nylanderi*. Skalstreck = 0,5mm.

Outline drawings of lateral view of *Leptothorax parvulus* and *L. nylanderi*, workers.

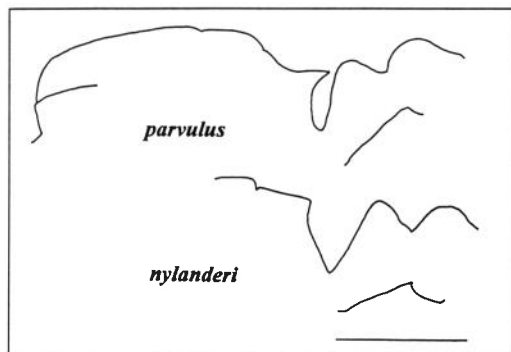

Fig. 3. Mellankroppen sedd i profil hos honor av busksmalmyran *Leptothorax parvulus* och skogssmalmyran *L. nylanderi*. Skalstreck = 0,5mm.

Outline drawings of lateral view of *Leptothorax parvulus* and *L. nylanderi*, females.

kare på huvudet och bakkroppens första led (syns bäst på levande djur). Så har t.ex. *L. nylanderi* en mer eller mindre mörk första sternit medan den är ljus hos *L. parvulus*. I profil kan man se att *L. parvulus* har en mer markerad mellankroppsåra (Fig. 2). Man bör också lägga märke till propodeums form. Den mer markerade åran framstår nämligen delvis genom att propodeum är kortare och mer välvd än hos *L. nylanderi*. I de fall man får tag på könsdjur är artbestämningen en lättare uppgift. Även här är storleksskillnaden en bra karaktär. En *L. parvulus*-hona är 2,9-4 mm lång medan en av *L. nylanderi* mäter 3,5-4.7 mm (Kutter 1977). Propodeum-taggar är dessutom längre och spetsigare hos *L. parvulus*. Hos *L. nylanderi* framstår de som föga mer än breda åsar (Fig. 3). En motsvarande skillnad i taggstorlek återfinns hos hannarna.

Leptothorax parvulus tycks alltså följa mönstret hos flera andra myrarter, med en huvudsaklig utbredning på kontinenten och en isolerad förekomst i Sverige (se Douwes 1989). Arten lever i Tyskland och Frankrike i torra ekskogar på sur berggrund (Seifert 1986). Där kan den hittas både i kvistar och under stenar, något som också gäller för *L. nylanderi* (P. Douwes, pers. medd.).

Några fler kolonier än den beskrivna hittades inte i området, trots idogt letande. Men å andra sidan är ju en sådan naturtyp vanligt förekommande både på Öland och Gotland. Dags alltså, att hålla

utkik efter ännu en nykomling bland våra myrarter!

Tack

Jag tackar Per Douwes för råd och lån av myror, Eric Hallberg för hjälp med figurer samt Mats Arup för visningen på Allekvia fältstation.

Litteratur

- Douwes, P. 1989. Myran *Leptothorax affinis* funnen på Öland - ny för Nordeuropa. - Ent. Tidskr. 110:173.
 Espadaler, X. 1979. Citas nuevas o interesantes de hormigas (Hym. Formicidae) para España. - Bol. Asoc. Esp. Entom. 3:95-101.
 Kutter, H. 1977. Hymenoptera Formicidae. - Insecta Helvetica 6. Zürich.
 Seifert, B. 1986. Vergleichende Untersuchungen zur Habitatwahl von Ameisen (Hymenoptera: Formicidae) im mittleren und südlichen Teil der DDR. - Abh. Ber. Naturkundemus. Görlitz 59:1-124.

Summary

The ant *Leptothorax parvulus* Schenck is recorded for the first time from Sweden. One nest was found on 2 July 1992 at Hejnum Hällar in the province of Gotland. A short description of the species and a comparison with the closely related *L. nylanderi* L. is given.

Olle Högmo, August Strindbergs väg 2B, S-224 66 Lund, Sweden.